

Sygn. akt III AUa 931/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Alicja Podlewska (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Mazur SSA Maciej Piankowski
Protokolant:	sekr.sądowy Agnieszka Makowska

po rozpoznaniu w dniu 19 stycznia 2016 r. w Gdańsku

sprawy Z. P.

z udziałem zainteresowanej O. P.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o ubezpieczenie społeczne rolników

na skutek apelacji O. P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 listopada 2014 r., sygn. akt V U 672/14

oddala apelację.

SSA Barbara Mazur SSA Alicja Podlewska SSA Maciej Piankowski

Sygn. akt III AUa 931/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 12.05.2014 r. adresowaną do Z. P., Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, stwierdził podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników i obowiązek opłacenia składek na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe dla P. P. oraz O. P., przy czym w stosunku do O. P. w okresach;

- od 1.01.2000r. do 31.03.2001r.,

- od 1.02.2004r. do 31.03.2004r.,

- od 11.02.2005r. do 30.09.2005r.,
- od 31.03.2006r. do 31.03.2006r.,
- od 4.10.2006r. do 31.12.2006r.,
- od 1.01.2008r. do 31.03.2008r.,
- od 1.07.2008r. do 30.09.2008r.,
- od 1.12.2008r. do 31.12.2008r.,
- od 9.12.2009r. do 16.08.2011r.,
- od 13.10.2011r. do 28.02.2012r.

Decyzję, w części dotyczącej O. P., zaskarżył Z. P. i zarzucił „błędne ustalenie stanu faktycznego poprzez przyjęcie, że O. P. nie podlegała powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu rolników w spornych okresach i na tej podstawie błędne zastosowanie przepisów prawa skutkujące uznaniem, że podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników”. W uzasadnieniu wskazał, iż udział jego małżonki we współwłasności gospodarstwa rolnego nie przekracza 1 ha przeliczeniowego, a obowiązkowym ubezpieczeniom społeczne rolników podlegają osoby, których gospodarstwo przekracza powyższą powierzchnię. Mimo posiadania statusu domownika O. P. nie podlega ubezpieczeniom społecznym rolników, gdyż podlegała w okresach spornych powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu – z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, a także jako osoba bezrobotna.

W odpowiedzi na odwołanie Prezes KRUS wniósł o jego oddalenie w całości oraz zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych. Organ rentowy wyjaśnił, iż w oparciu o dokumenty przekazane przez ZUS oraz zaświadczenie z Powiatowego Urzędu Pracy, ustalił okresy w których O. P. podlegała innemu ubezpieczeniu społecznemu.

Sąd Okręgowy wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanego O. P.. Zainteresowana poparła odwołanie i oświadczyła, że w spornych okresach „winna podlegać ubezpieczeniu w ZUS” (protokół k. 17,18 a.s.)

Wyrokiem z dnia 18.11.2014r. Sąd Okręgowy w Słupsku, sygn. akt V U 672/14, oddalił odwołanie Z. P. (punkt I), nie obciążył odwołującego i zainteresowanej kosztami procesu (punkt II).

Swoje rozstrzygnięcie Sąd I instancji oparł o następujące ustalenia faktyczne i prawne.

O. i Z. P. są małżeństwem od 08.10.1983 r. Małżonkowie są właścicielami gospodarstwa rolnego o powierzchni 2,13 ha fizycznych tj. 1,5 ha przeliczeniowych. Poza tym Z. P. posiada gospodarstwo rolne o powierzchni 32,7798 ha tj. 29,98 ha przeliczeniowych.

W okresach: od 10.01.2000r. do 31.01.2000r., od 3.02.2004r. do 11.02.2004r., od 11.02.2005r. do 30.09.2005r., w dniu 31.03.2006r., od 4.10.2006r. do 11.10.2006r., w dniu 2.01.2008r., od 1.07.2008r. do 31.07.2008r., od 1.12.2008r. do 8.12.2008r., od 9.12.2009r. do 16.08.2011r. i od 13.10.2011r. do 4.09.2012r. O. P. była zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy w C. jako bezrobotna bez prawa do zasiłku.

O. P. w okresach: od 1.02.2001r. do 31.01.2004r., od 1.10.2005r. do 3.10.2006r., od 8.10.2007r. do 31.12.2007r., od 3.01.2008r. do 30.06.2008r., od 1.08.2008r. do 30.11.2008r. i od 1.03.2012r. podlega ubezpieczeniom społecznym jako pracownik.

O. P. prowadzi wspólne gospodarstwo domowe z Z. P.. Nie pracuje na w gospodarstwie rolnym. Pole Z. P. uprawia sam.

Sąd I instancji wskazał, iż Z. P. domagał się ustalenia, że żona jego O. P. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresach wskazanych w zaskarżonej decyzji. Z. P. nie zaskarżył decyzji w części dotyczącej jego syna P. P..

W myśl art. 4 pkt 13 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. z 2013r. poz. 1440 ze zm.), ubezpieczony – oznacza osobę podlegającą ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, określonym w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, a także osobę, która przed dniem wejścia w życie ustawy podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników. Z kolei zgodnie z art. 6 ust 1 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity Dz.U. z 2013r. poz.1442 z zm.), obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami pobierającymi zasiłek dla bezrobotnych, świadczenie integracyjne lub stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez powiatowy urząd pracy. Zatem osoba bezrobotna w okresie niepobierania zasiłku lub wyżej wymienionych świadczeń nie jest osobą ubezpieczoną w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z art. 7 ust 1 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1403 ze zm.), ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,
- 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1

- jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Natomiast w myśl art. 16 ust 1 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny;
- 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1;

Przepisów ust. 1 oraz nie stosuje się do osoby, która podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub ma ustalone prawo do emerytury lub renty, lub ma ustalone prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Określenie „inne ubezpieczenie społeczne” oznacza ubezpieczenie, o którym mowa w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, czyli ubezpieczenie społeczne w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych. Ubezpieczeniu temu, z mocy art. 6 ust. 1 ustawy, podlegają zarówno pracownicy jak i osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące. Zatem już pobieżna analiza powyższych przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wskazuje na to, że podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników ma charakter subsydiarny – istnieje gdy dana osoba nie podlega innemu ubezpieczeniu. Zasada ta następnie została powtórzona w przepisach dotyczących poszczególnych rodzajów ubezpieczeń. Oznacza to, że rolnik, wykonujący równocześnie inną pracę zarobkową i ubezpieczony z tego tytułu, jest wyłączony z obowiązku ubezpieczenia rolniczego. Ustawa przyznaje w takim przypadku pierwszeństwo innym systemom, przewidującym z reguły korzystniejsze świadczenia.

Zgodnie z treścią art. 5 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, przepisy ustawy dotyczące ubezpieczenia rolnika i świadczeń przysługujących rolnikowi stosuje się także do małżonka rolnika, chyba że ten małżonek nie pracuje w gospodarstwie rolnika ani w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z tym gospodarstwem. Na podstawie tej regulacji KRUS przyjął, iż z mocy art. 7 ust. 1 pkt 1 i art. 16 ust. 1 pkt 1 i ust. 3, w okresach wymienionych w zaskarżonej decyzji, z uwagi na niepodleganie innemu ubezpieczeniu społecznemu, brak ustalonego prawa do emerytury lub renty oraz świadczeń z ubezpieczeń społecznych, O. P. winna podlegać

ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu, macierzyńskiemu i emerytalno – rentowemu. Biorąc pod uwagę obowiązujące przepisy dla objęcia małżonki rolnika obowiązkowym ubezpieczeniem w okresie, gdy nie podlega innemu ubezpieczeniu wystarczającym jest fakt, że pracuje (prowadzi) gospodarstwo domowe bezpośrednio związane z gospodarstwem rolnym.

Wbrew twierdzeniom skarżącego z przedłożonego zaświadczenia (k 16 akt sprawy) wynika w sposób nie budzący żadnych wątpliwości Sądu, że O. P. jest współwłaścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni powyższej 1 ha przeliczeniowego. Ponadto pracuje ona w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z gospodarstwem rolnym.

Ustalając okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu uwzględniono treść art. 3 a ust 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznemu rolników, stanowiący - w brzmieniu do 1.10.2009r. - iż, ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu.

S. analiza zaskarżonej decyzji nie pozwala na przyjęcie, aby organ rentowy błędnie ustalił okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników O. P..

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 kpc, oddalił odwołanie ubezpieczonego Z. P., o czym orzekł w pkt I w sentencji wyroku.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, iż o kosztach procesu orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. Zdaniem Sądu I instancji za nieuzasadnione należy uznać obciążenie nimi ubezpieczonego Z. P. oraz zainteresowanej O. P.. Zastosowanie przez sąd art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całości okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego (sytuacji życiowej) ubezpieczonego oraz zainteresowanej. Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (tak: SN w postanowieniu 1974.01.14 II CZ 223/73 LEX nr 7379). Również Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28.06.1966r. I CR 372/65 (LEX nr 6011), wywiódł, że stosownie do art. 102 k.p.c. w przypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może nie obciążać strony przegrywającej kosztami procesu. Kodeks nie określa bliżej pojęcia "wypadki szczególne", pozostawiając rozwiązanie tego zagadnienia praktyce sądowej. Jednakże brak jakichkolwiek ograniczeń wyliczonych choćby przykładowo wskazuje na intencję ustawodawcy szerokiego pojmowania zakresu tego terminu. W przedmiotowej sprawie Sąd uznał, że zachodzą przesłanki do zastosowania art. 102 k.p.c., albowiem ubezpieczony i zainteresowana działali w procesie w przeświadczeniu słuszności swych żądań, a ocena ich zasadności wymagała prawidłowej wykładni przepisów prawa. Podobnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20.12.1979 r., II PR 78/79 (OSP i KA 1980, nr 11, poz. 196). Ubezpieczony i zainteresowana w toku postępowania działali osobiście. Nie korzystali przy tym z pomocy prawnej, przez co pozbawieni byli możliwości dokonania prawidłowej oceny stosownych przepisów prawnych. Ponadto przy uwzględnieniu sytuacji majątkowej ubezpieczonego oraz zainteresowanej, sprzecznym z zasadami współżycia społecznego byłoby obciążanie ich kosztami procesu – kosztami zastępstwa procesowego.

W apelacji od powyższego wyroku zainteresowana O. P. zaskarżyła go w całości, wnosząc o jego zmianę „przez ustalenie, że zainteresowana O. P. w okresach ustalonych w decyzji z dnia 12 maja 2014 r. nie podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników, a w związku z tym brak jest obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników”, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, a także rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Apelująca zarzuciła błędną ocenę materiału dowodowego oraz sprzeczność ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez błędne przyjęcie, że zainteresowana O. P. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresach ustalonych w decyzji z dnia 12 maja 2014 r. Tymczasem zainteresowana O. P. w okresie

wskazany w zaskarżonej decyzji podlegała powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu, dodatkowo O. P. jest współwłaścicielem nieruchomości, której wielkość nie przekracza obszaru rolnego obejmującego 1 ha przeliczeniowy.

W uzasadnieniu apelacji skarżąca wskazała, iż w okresach ustalonych w decyzji z dnia 12 maja 2014 r. podlegała powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu. Na tę okoliczność w aktach sprawy znajdują się zaświadczenia z urzędu pracy w C. o posiadaniu przez nią statusu osoby bezrobotnej oraz pobieraniu z tego tytułu zasiłku i stypendium. Zainteresowana O. P., w czasie objętym zaskarżoną decyzją, podlegała powszechnemu ubezpieczeniu także, jako pracownik. Prezes KRUS nie wzywał rolnika do przedłożenia świadectw pracy, ale O. P. takie świadectwa pracy posiada i jeżeli to będzie konieczne, to przedłoży je do akt sprawy.

Krzywdzące jest dla rolnika i zainteresowanej ustalenie, że O. P. winna podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, a w związku z tym, że rolnik był obowiązany do opłacania za nią składek na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie oraz emerytalno-rentowe z tytułu ubezpieczenia społecznego rolników, bowiem zainteresowana nie posiada ziemi o powierzchni większej niż 1 ha przeliczeniowy. Ze znajdujących się w aktach sprawy dokumentów wynika, że gospodarstwo rolne o powierzchni 30.48 ha przeliczeniowych stanowi majątek odrębny rolnika, niepodlegający wspólności majątkowej z żoną O. P.. Wspólnie z mężem są właścicielami nieco ponad 1 ha przeliczeniowego, co przy założeniu, że powierzchnia użytków rolnych znajdujących się w majątku wspólnym małżonków, przy wspólności ustawowej, w połowie przypada jednemu z nich, a w drugiej połowie - drugiemu oznacza, że O. P. posiada mniej niż 1 ha przeliczeniowy (tak: wyrok NSA z dnia 17 stycznia 2014 r., sygn. akt I OSK 185/13).

Zaskarżona decyzja była dla rolnika i zainteresowanej zaskoczeniem, bowiem O. P. przez okres od 2000 roku pracowała, albo była zarejestrowana jako osoba bezrobotna. Nigdy w tym czasie nikt nie żądał od małżonków P. wyjaśnień co do ubezpieczenia, jakiego powinna podlegać skarżąca. Nie interesował się tym ZUS pobierając za nią składki ubezpieczeniowe. Nie interesował się tym także KRUS.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelację należało oddalić, nie zawierała bowiem zarzutów skutkujących zmianą lub uchYLENIEM zaskarżonego wyroku.

Przedmiot i zakres ustaleń niezbędnych dla rozstrzygnięcia wyznacza prawo materialne. W konsekwencji determinuje też skuteczność zarzutu naruszenia art. 233 § 1 kpc tj. wadliwej oceny materiału dowodowego.

W pierwszej kolejności zatem wyjaśnić należy, iż ubezpieczenie społeczne rolników obejmuje, na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2015r. poz. 704 j.t. – dalej; „usr”), rolników i pracujących z nimi domowników (art. 1 ust 1 usr), małżonka rolnika (art. 5 usr). Przy czym rolnikiem – w rozumieniu usr - jest pełnoletnia osoba fizyczna, zamieszkująca i prowadząca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osoba, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia – art. 6 pkt 1 usr; Domownikiem – stosownie do art. 6 pkt 2 usr – jest osoba bliska rolnikowi, która: ukończyła 16 lat, pozostaje z rolnikiem we wspólnym gospodarstwie domowym lub zamieszkuje na terenie jego gospodarstwa rolnego albo w bliskim sąsiedztwie, stale pracuje w tym gospodarstwie rolnym i nie jest związana z rolnikiem stosunkiem pracy. Zgodnie z art. 5 usr, przepisy ustawy dotyczące ubezpieczenia rolnika i świadczeń przysługujących rolnikowi stosuje się także do małżonka rolnika, chyba że ten małżonek nie pracuje w gospodarstwie rolnika ani w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z tym gospodarstwem rolnym. Dodatkowo wskazać należy, iż zgodnie z art. 6 pkt 3 usr przez działalność rolniczą rozumie się działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej i rybnej; a w myśl art. 6 pkt 4 usr, przez gospodarstwo rolne rozumie się każde gospodarstwo służące prowadzeniu działalności rolniczej.

Ponadto, stosownie do art. 38 pkt 1 i 3 usr, przy ustalaniu podlegania ubezpieczeniu domniemywa się, że: właściciel gruntów zaliczonych do użytków rolnych lub dzierżawca takich gruntów, jeżeli dzierżawa jest zarejestrowana w ewidencji gruntów i budynków, prowadzi działalność rolniczą na tych gruntach (pkt 1); jeżeli własność lub dzierżawa

gruntów, o których mowa w pkt 1, przysługuje kilku osobom lub jeżeli obowiązek podatkowy, o którym mowa w pkt 2, ciąży na kilku osobach - każda z tych osób uczestniczy w prowadzeniu działalności rolniczej (pkt 3). Domniemanie z art. 38 może być w postępowaniu obalone, przy czym na właścicielu/współwłaścicielu gospodarstwa rolnego spoczywa ciężar udowodnienia, że nie prowadzi działalności rolniczej (zob. wyrok SN z 22 marca 2001r. II UKN 276/00 PPIPS 2002/10/42).

Jak wyjaśnił też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 grudnia 1998r. II UKN 389/98 (OSNP 2000/4/156, OSNP-wkl. 1999/8/9), objęcie rolnika systemem rolniczego ubezpieczenia społecznego nie jest uwarunkowane zakresem świadczonych prac rolniczych we własnym gospodarstwie rolnym.

Podkreślić należy, iż w świetle powołanych przepisów, podleganie ubezpieczeniom społecznym rolników ww. podmiotów warunkuje: faktyczne prowadzenie gospodarstwa rolnego jak posiadacz – samoistny lub zależny (rolnik), praca w gospodarstwie rolnym (domownik), a w przypadku małżonka rolnika alternatywnie: praca w gospodarstwie rolnym lub w gospodarstwie domowym bezpośrednio z nim związanym.

Istotne jest, iż własność lub współwłasność gospodarstwa rolnego wyklucza podleganie ubezpieczeniom społecznym rolników na zasadzie art. 5 usr. W oparciu o ten ostatni przepis ubezpieczeniom podlega bowiem małżonek rolnika, który nie jest właścicielem bądź współwłaścicielem gospodarstwa rolnego ale w pracuje w gospodarstwie rolnym swojego współmałżonka, bądź gdy pracuje w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z gospodarstwem rolnika. Z powołanych przepisów art 6 pkt 1 i 2 w związku z art. 5 usr, wynika jednoznacznie, iż małżonek rolnika nie należy do kręgu osób bliskich rolników i będących domownikami. W uzasadnieniu wyroku z dnia 25 sierpnia 2007r. I UK 101/07 (LEX nr 464905) Sąd Najwyższy wyjaśnił, iż „obowiązująca ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników (tj. powołana wyżej ustawa z 20 grudnia 1990 r.), inaczej niż poprzednia ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133 ze zm.), która za domowników uważała członków rodziny rolnika i inne osoby pracujące w gospodarstwie, przyjmuje, że do kręgu osób bliskich rolnikowi będących domownikami nie należy małżonek rolnika. Małżonek zajmuje bowiem pozycję odrębną w porównaniu z innymi członkami rodziny, równą pozycji samego rolnika, co wynika przede wszystkim z art. 5 ustawy, który stanowi, że przepisy ustawy dotyczące ubezpieczenia rolnika i świadczeń przysługujących rolnikowi stosuje się także do małżonka rolnika, chyba że ten małżonek nie pracuje w gospodarstwie rolnika ani w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z tym gospodarstwem rolnym (por. też uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 11 maja 2005 r., III UK 28/05, OSNP 2005 nr 23, poz. 380).”

Przepisy art. 7 ust 1 i art. 16 ust 1 usr, stanowią, iż ubezpieczeniom społecznym rolników podlegają z mocy ustawy: rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny i domownik tego rolnika. Przepisy te nie wymieniają małżonka rolnika, ale mają do niego zastosowanie w zakresie i na warunkach określonych art. 5 usr. Zatem, stosownie do art. 5 w związku z art. 7 ust 1 usr, obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym rolników podlega ten małżonek rolnika, jeżeli gospodarstwo rolnika obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego oraz jeżeli pracuje w gospodarstwie rolnika lub w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanym z tym gospodarstwem rolnym.

Wyjaśnić też należy, iż stosownie do art. 31 § 1 k.r.o., z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. W myśl art. 34¹ k.r.o., każdy z małżonków jest uprawniony do współposiadania rzeczy wchodzących w skład majątku wspólnego oraz do korzystania z nich w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez drugiego małżonka. Zgodnie z art. 35 k.r.o. w czasie trwania wspólności żadne z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego ani rozporządzać udziałem, który – w razie ustania wspólności – przypadnie mu w tym majątku. Nie może także rozporządzać udziałem w jakimkolwiek przedmiocie należącym do tego majątku.

Wspólność majątku małżonków została ukształtowana jako wspólność łączna (art. 196 § 1 i 2 kc), z uwagi na ścisły związek pomiędzy stosunkiem prawnym o charakterze osobistym, jakim jest pozostawanie w związku małżeńskim, a wspólnością majątkową. Majątek małżonków ma bowiem, w założeniu ustawodawcy, stanowić materialną bazę należytego funkcjonowania związku małżeńskiego oraz powstałej w wyniku jego zawarcia rodziny. W odniesieniu do majątku wspólnego małżonków mamy do czynienia nie tylko z przysługiwaniem niepodzielnie małżonkom prawa własności, ale także innych praw - zarówno o charakterze rzeczowym, jak i obligacyjnym.

Podstawowa cecha wspólności łącznej to brak określenia wielkości udziałów w czasie trwania wspólności, dlatego używa się na określenie tego rodzaju wspólności sformułowania wspólność bezudziałowa. Jest zatem oczywiste, że małżonkowie nie są w stanie rozporządzić udziałem (czymś, co nie istnieje), nie mogą zatem dysponować prawem do przedmiotu wchodzącego w skład majątku wspólnego (zob. Komentarz do art. 35 k.r.o., Elżbieta Skowrońska-Bocian LEX, uchwała SN z dnia 8 listopada 2000 r., III CZP 33/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 55; inaczej E. Gniewek, Problem udziału we współwłasności łącznej (w:) O źródłach i elementach stosunków cywilnoprawnych. Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Kleina, Kraków 2000, s. 96 i n.). Współwłasność łączna trwa tak długo, jak długo istnieje stosunek podstawowy, w razie jego ustania współwłasność ta traci charakter współwłasności łącznej (zob. art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1035 k.c.; art. 875 k.c. oraz postanowienie SN z dnia 24 października 1996 r., II CKU 10/96, Prok. i Pr. 1997, nr 2, s. 33).

Zgodnie z tezą postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2011 r., I CSK 647/10, LEX nr 1027161: "Posiadanie samoistne rzeczy przez małżonków pozostających w ustawowym ustroju majątkowym, odmiennie niż w przypadku współposiadania przez osoby niepołączone wspólnością łączną, musi być interpretowane jako realizowanie przez każdego z nich całości praw". Sąd Najwyższy trafnie przyjął, iż współposiadania małżonków co do poszczególnych składników majątku wspólnego nie można przyporządkować do ewentualnego udziału, jaki przypada każdemu z małżonków po ustaniu wspólności. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu orzeczenia wskazał na różnice pomiędzy art. 34¹ k.r.o. a art. 206 k.c. Według Sądu Najwyższego, o ile "w wypadku współwłasności posiadanie stanowi realizację prawa określonego ułamkowo, o tyle małżonek współposiada majątek wspólny, wykonując uprawnienia płynące z praw majątkowych łącznych, wspólnych i niepodlegających żadnemu rozdzieleniu".

Podsumowując, więź łącząca małżonków jest silniejsza w porównaniu z – uregulowaną w prawie rzeczowym – więzią łączącą „ułamkowych” współwłaścicieli rzeczy wspólnej. Uzasadnia to jej niepodzielny charakter. Każdy z małżonków jest mianowicie „niepodzielnie” współuprawniony do całego majątku, a nie tylko do jego ułamkowej części. (zob. Tomasz Sokołowski, Komentarz do art. 35 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, LEX). Trafnie zwraca się przy tym uwagę, że powszechnie używany termin "współwłasność" małżeńska jest z reguły nieadekwatny do unormowań kształtujących wspólność łączną. Bardziej odpowiednia w wypadku takiej wspólnoty jest "wspólność łączna", gdyż mamy tu do czynienia nie ze współwłasnością jednej rzeczy, lecz ze wspólnością masy majątkowej (por. J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, Prawo rzeczowe, 2009, s. 121).

Sąd Apelacyjny stwierdza, iż organ rentowy w przedmiotowej decyzji wiązał obowiązek ubezpieczenia społecznego rolników O. P. z faktem posiadania gospodarstwa rolnego o powierzchni 30,48 ha i udokumentowania podlegania okresowo ubezpieczeniom społecznym w systemie powszechnym jako pracownik oraz osoba pobierająca zasiłek dla bezrobotnych i stypendium, powołując, jako podstawę prawną obowiązku ubezpieczeniowego zainteresowanej przepisy art. 7, 6 i art. 16 usr. We wskazanej decyzji organ rentowy obciążył nadto obowiązkiem opłacenia składek Z. P. na podstawie art. 4 usr 1 usr. Zgodnie z tym ostatnim przepisem składki na ubezpieczenie za każdego ubezpieczonego opłaca rolnik. Jeżeli działalność rolnicza jest prowadzona na rachunek kilku osób, obowiązek opłacenia składki ciąży na nich solidarnie. Z powołanej przez organ podstawy prawnej decyzji wynika zatem, iż pozwany wywodzi obowiązek ubezpieczenia zainteresowanej, jako konsekwencję „zakwalifikowania” jej jako domownika rolnika Z. P., podlegającego z mocy ustawy ubezpieczeniom społecznym rolników z uwagi na powierzchnię jego gospodarstwa rolnego. Jak wskazano we wcześniejszych rozważaniach, art. 5 usr wyklucza kwalifikowanie małżonka rolnika jako jego domownika na podstawie art. 6 pkt 2 usr. Powyższe jednak nie skutkuje wadliwością ustalenia, iż w spornych okresach ubezpieczona obowiązkowo podlegała ubezpieczeniom społecznym rolników, przy

czym podstawą jej obowiązku ubezpieczeniowego był przepis art. 5 usr. W zeznaniach złożonych w toku postępowania apelacyjnego zainteresowana jednoznacznie potwierdziła, iż w spornych okresach pracowała w gospodarstwie domowym bezpośrednio związanych z gospodarstwem rolnym. Zamieszkiwała razem z Z. P., wykonywała czynności związane z wyżywieniem rodziny, utrzymaniem porządku, czystości na nieruchomości, przy domu mieszkalnym przechowywano maszyny rolnicze, znajdował się budynek gospodarczy w którym hodowano trzodę chlewną i drób, którymi również zajmowała się w razie potrzeby, uprawiała ogródek warzywny dla potrzeb rodziny. Brak jest podstaw, aby tym zeznaniom nie dać wiary. W konsekwencji – mimo wadliwej podstawy prawnej – nie było podstaw do zmiany decyzji pozwanego, co prawidłowo stwierdził Sąd I instancji w konsekwencji zakwalifikowania zainteresowanej, jako małżonka rolnika na podstawie art. 5 usr.

Ponieważ niesporne jest, iż rolnik Z. P. podlegał w spornych okresach ubezpieczeniom społecznym rolników z mocy ustawy, skarżąca jako małżonka tego rolnika podlegała również ubezpieczeniom społecznym rolników z mocy ustawy. Stosownie do art. 7 ust 1 i 16 ust 3 usr w związku z art. 5 usr w związku z art. 6 pkt 12 usr i art. 6 ust 1 pkt 1 i pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dz.U. z 2015r. poz. 121), jedynie okresy podlegania ubezpieczeniom społecznym pracowników i okresy pobierania zasiłku dla bezrobotnych i stypendium z PUP w okresie odbywania stażu „wyłączały” zainteresowaną z obowiązkowego ubezpieczenia społecznego rolników. samo zarejestrowanie w PUP jako osoby bezrobotnej – bez pobierania zasiłku - nie skutkuje objęciem ubezpieczeniem społecznym w systemie powszechnym, zatem nie skutkuje wyłączeniem z obowiązkowego ubezpieczenia rolników na podstawie art. 7 ust 1 i art. 16 ust 3 usr.

Podkreślić należy, iż organ rentowy nie wywodził obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników zainteresowanej z faktu przysługującego jej prawa współwłasności z mężem gospodarstwa rolnego o powierzchni 1,5ha przeliczeniowego, nie twierdził, iż w spornych okresach była ona rolnikiem w rozumieniu art. 6 pkt 1 usr, a zatem również nie twierdził, iż prowadziła wówczas działalność rolniczą. Powyższą okoliczność potwierdziła również zainteresowana zeznając w postępowaniu apelacyjnym i - wobec stanowiska pozwanego - brak było podstaw, aby: 1) stosować domniemanie z art. 38 pkt 3 usr, 2) odmówić wiary zeznaniom zainteresowanej. Nadmienić przy tym należy, iż z ww. zeznań wynika jednoznacznie, iż w gospodarstwie rolnym zarówno należącym do majątku odrębnego, jak wspólnego pracował stale, zawodowo Z. P.. W konsekwencji powyższego nieskutecznie skarżąca wywodzi, iż jest współwłaścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni mniejszej niż 1 ha. Wielkość tego gospodarstwa miałaby znaczenie gdyby sporne w sprawie byłoby czy jest rolnikiem – a ta okoliczność została wykluczona. Niezależnie od powyższego argumentacja zainteresowanej nie była również trafna, z uwagi na powołane przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w związku z art. 196 kc tj. fakt, że w spornych okresach przysługiwała jej własność bezudziałowa majątku wspólnego w tym gospodarstwa rolnego o pow. 1,ha. Powołane orzecznictwo sądu administracyjnego nie może mieć zastosowania w niniejszej sprawie, z uwagi na odmienny przedmiot sporu.

Prawidłowo Sąd I instancji ustalił również iż sporne okresy ubezpieczenia zostały wskazane przez organ zgodnie z art. 3a ust 1 usr w brzmieniu obowiązującym w spornych okresach. Przypomnieć należy, iż stosownie do powołanego przepisu w brzmieniu obowiązującym do 30 września 2009r., ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu (z zastrzeżeniem ust. 3 nie mającym zastosowania w sprawie), Natomiast od 01 października 2009r., w myśl art. 3a ust 1 usr, ubezpieczenie ustaje od dnia następującego po dniu, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu (z zastrzeżeniem ust. 3 nie mającym zastosowania w sprawie). Konsekwencją powyższego było ustalenie przez organ okresów opłacania składek stosownie do art. 4 ust 2 usr, w brzmieniu obowiązującym w spornych okresach. Odnosząc się do zarzutów apelacji Sąd odwoławczy stwierdza również, iż zarzuty naruszenia art. 233 § 1 kpc i wadliwości ustaleń faktycznych były niezasadne. Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne i prawne Sądu I instancji, co czyni zbędnym ich ponowne powoływanie. Ponieważ w uzasadnieniu skarżonego wyroku Sąd Okręgowy nie wskazał na jakiej podstawie się oparł dokonując ustaleń niezbędnych do oceny zastosowania przez ten Sąd przepisu art. 5 usr, a materiał dowodowy nie pozwalał na dokonanie przekonujących ustaleń w tym zakresie, Sąd odwoławczy uzupełnił ten materiał na podstawie art. 381 kpc, poprzez przesłuchanie zainteresowanej. Jak wskazano wyżej zeznania te w ocenie Sadu II instancji należało uznać za wiarygodne.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc, oddalił apelację jako niezasadną.

SSA A.Podlewska SSA B.Mazur SSA M.Piankowski